

ΤΟ ΔΕΥΤΕΡΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΤΗΣ ΠΕΕ

Όπως είναι κιόλας γνωστό στα μέλη της Παιδαγωγικής Εταιρείας έχει αποφασιστεί η πραγματοποίηση του Δεύτερου Συνεδρίου της Έταιρείας μας το φθινόπωρο του 1985 στη Θεσσαλονίκη με θέμα: «το Ενιαίο Σχολείο: διεθνείς εμπειρίες και ελληνικές προοπτικές». Όπως προκύπτει από τον τίτλο του θέματος, θα διερευνηθεί κατά τις εργασίες του συνεδρίου ένα ζήτημα όχι τόσο και όχι μόνο επίκαιρο, αλλά κρίσιμο για την ελληνική εκπαίδευση του καιρού μας. Καί είναι κρίσιμο το ζήτημα αυτό γιατί συνδέεται με την εφαρμογή του θεσμού του Ενιαίου Πολυκλαδικού Λυκείου (ΕΠΛ) και κατ' επέκταση με τον τρόπο προσανατολισμού σπουδών — άρα και τον τρόπο μετάβασης από τη δευτεροβάθμια στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Ο θεσμός αυτός, ο οποίος, βέβαια, μεταξύ των άλλων επιδιώκει να θεραπεύσει ή έστω να αμβλύνει το πρόβλημα της ανισότητας των εκπαιδευτικών ευκαιριών, συνιστά με τον τρόπο μελέτης, σχεδιασμού και εφαρμογής του ένα ευπρόσδεκτο γεγονός, κάτι στο οποίο δε μας έχει συνηθίσει η ελληνική εκπαιδευτική πολιτική. Ωστόσο είναι επείγουσα αναγκαιότητα να αξιολογηθεί η δοκιμαστική εφαρμογή του ΕΠΛ και για να γίνει αυτό, είναι απαραίτητο να γίνει γνωστή η σταδιακή προεργασία που έχει γίνει ως τώρα, στοιχείο από τη δοκιμαστική εφαρμογή του θεσμού κλπ. γιατί μόνο με τις προϋποθέσεις αυτές θα είναι δυνατή η άσκηση εποικοδομητικής κριτικής από τους ειδικούς και η μελέτη των επιπτώσεων που θα έχουν οι μεταρρυθμιστικές πρωτοβουλίες στην ελληνική εκπαίδευση, οι οποίες άρχισαν από το 1976 και συνεχίζονται με γοργότερους ρυθμούς τελευταία. Από την άποψη αυτή αξίζει να επισημανθεί ότι δημιουργήθηκαν και δημιουργούνται με τα διάφορα μεταρρυθμιστικά μέτρα σοβαρές συνέπειες σ' όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσής μας — η οποία, ενώ έχει ως ένα βαθμό μεταβάλει χαρακτήρα και αποστολή (π.χ. στην υποχρεωτική εκπαίδευση), εξακολουθεί να μην είναι απαλλαγμένη από παλαιά σχήματα, ιδιαίτερα όσον αφορά τη σχολική εργασία στις υποχρεωτικές βαθμίδες, με αποτελέσματα αρνητικά για την αποτελεσματικότητα της παρεχόμενης εκπαίδευσης στις βαθμίδες αυτές.

Οι απόψεις αυτές απαιτούν μια νηφάλια και εξονυχιστική μελέτη, την

οποία η ΠΕΕ θεωρεί αυτονόητο χρέος της απέναντι στον ελληνικό λαό, στους συναδέλφους εκπαιδευτικούς και στα μέλη της· γι' αυτό καλεί κάθε μέλος της να συμβάλει στην οργάνωση και διεξαγωγή των εργασιών του Δευτέρου Συνεδρίου της με τη βεβαιότητα ότι θα συντελέσει με τον τρόπο αυτό σε μια επιστημονικά τεκμηριωμένη μελέτη των προβλημάτων που συνδέονται με το Συνέδριό μας· γιατί αποτελεί πεποίθησή μας ότι μια τέτοια μελέτη προηγείται κάθε προγραμματισμού στο επίπεδο της εκπαιδευτικής πολιτικής, καθώς συνεισφέρει στην ενημέρωση της κοινής γνώμης, των εκπαιδευτικών και των αρμόδιων πολιτικών φορέων.

ΤΑ ΝΕΑ ΣΧΟΛΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

Τελευταία απασχολεί έντονα την κοινή γνώμη και τους εκπαιδευτικούς το ζήτημα των νέων σχολικών βιβλίων του Δημοτικού Σχολείου. Η αντιμετώπιση από την πλευρά των επικριτών των νέων βιβλίων περιορίζεται συνήθως σε διάφορα επιμέρους θέματα, όπως π.χ. ο λεγόμενος εθνικός αποχρωματισμός των κειμένων, η κατάργηση —ή η υπέρβαση— του παραδοσιακού τρόπου διάρθρωσης των βιβλίων (εθνική, κοινωνική, θρησκευτική κλπ. ζωή), η λιγότερη εργασία στο σπίτι που υιοθετούν και προωθούν τα συγκεκριμένα βιβλία —και επομένως η ανησυχία για τις συνακόλουθες αρνητικές επιπτώσεις στην αποτελεσματική μάθηση των παιδιών. Από την άλλη πλευρά, η επιχειρηματολογία των υποστηρικτών κλιμακώνεται από την άποψη ότι τα νέα βιβλία αποτελούν πρόοδο σε σχέση με εκείνα που αντικατέστησαν ως τη γνώμη ότι αποτελούν περίπου την τελευταία λέξη στο χώρο του σχολικού βιβλίου.

Μια πρωτοβάθμια μελέτη των βιβλίων αυτών οδηγεί, κατά την άποψή μας, στη διαπίστωση ότι τα νέα βιβλία αποτελούν ασφαλώς σημαντική βελτίωση συγκριτικά με τα παλαιότερα τόσο για το γεγονός ότι άλλαξαν το γενικότερο προσανατολισμό των κειμένων, τα οποία έχουν χάσει το «σκυθρωπό» χαρακτήρα που είχαν συνήθως, βρίσκονται πολύ εγγύτερα στην τρέχουσα κοινωνική ζωή, υιοθετούν μια λειτουργική αντιμετώπιση στη διδασκαλία της μητρικής γλώσσας, παρουσιάζουν σαφή βελτίωση στον τομέα της εικονογράφησης και γενικότερα της αισθητικής εμφάνισης και συνολικά, ευαισθητοποιούν γονιμότερα εκείνους στους οποίους απευθύνονται, τα ελληνόπουλα.

Ωστόσο, πρέπει να επισημανθεί πως και τα βιβλία αυτά —παρά τις επαινετές καινοτομίες τους — δεν μπορούν παρά να θεωρηθούν μεταβατικού χαρακτήρα, αφού δε δοκιμάστηκαν πειραματικά στη σχολική τάξη, πριν γενικευτεί η χρήση τους, και αφού η διδασκαλία της μητρικής γλώσσας, εν

πάση περιπτώσει, δεν έχει ρυθμιστεί οργανικά σ' ολόκληρη τη διάρκεια της υποχρεωτικής εκπαίδευσης. Κάποιες επιφυλάξεις πρέπει να διατηρεί κανείς και ως προς το ζήτημα που προκύπτει από τις προθέσεις του αναλυτικού προγράμματος για μια επικοινωνιακή προσέγγιση του γλωσσικού μαθήματος και από τα ίδια τα κείμενα που «πραγματοποιούν» τις προθέσεις αυτές.

Αυτό που πρέπει να υπογραμμιστεί, τελικά, είναι ότι τα βιβλία αυτά πρέπει να θεωρηθεί ότι κινούνται σε σωστότερη κατεύθυνση, αλλά ότι δεν εξυπηρετεί κανέναν και τίποτε αν αντιμετωπίζονται ως τέλεια και ως μη δεκτικά κριτικής και βελτίωσης· η τελευταία αντίληψη βλάπτει και δεν ωφελεί τη λειτουργία των βιβλίων αυτών στη Στοιχειώδη Εκπαίδευση. Μάλιστα θα ήταν σκόπιμο να τονιστεί ότι είναι ανάγκη να αρχίσει τεκμηριωμένος διάλογος ανάμεσα σε εκπαιδευτικούς, ειδικούς επιστήμονες και γονείς, ώστε να πραγματοποιηθούν επιτέλους ρυθμίσεις που, ενώ ήταν ουσιαστικά αναγκαίες από καιρό, καθυστέρησαν ήδη σημαντικά. Σε μια τέτοια συζήτηση, η ΠΕΕ δηλώνει την προθυμία της να συμβάλει με τις δυνάμεις που διαθέτει· και εύχεται και η πολιτεία να κινηθεί στην κατεύθυνση αυτή.

ΤΟ ΕΝΙΑΙΟ ΠΟΛΥΚΛΑΔΙΚΟ ΛΥΚΕΙΟ

Από τον περασμένο Σεπτέμβριο λειτουργούν σε διάφορα μέρη της χώρας μας 14 Ενιαία Πολυκλαδικά Λύκεια (Ε.Π.Λ.). Η δημιουργία των Λυκείων αυτών αποτελεί σημαντική καινοτομία στην ελληνική εκπαίδευση και υπήρξε αίτημα όχι μόνο των συνδικαλιστικών οργανώσεων των εκπαιδευτικών αλλά και άλλων ενδιαφερόμενων ομάδων, φορέων και ατόμων.

Ο τύπος των Λυκείων αυτών συνυπάρχει στην παρούσα φάση με τους άλλους τύπους Λυκείων (Γενικά, Τεχνικά-Επαγγελματικά κ.λ.π.), αλλά αναμένεται ότι σταδιακά και αφού περάσει η περίοδος της δοκιμαστικής εφαρμογής του θεσμού θα καθιερωθεί ως ο μοναδικός τύπος Λυκείου σε όλη τη χώρα.

Η διαπίστωση ότι το διπλό δίκτυο της μέσης μεταυποχρεωτικής εκπαίδευσης (Γενική, Τεχνική-Επαγγελματική Εκπαίδευση) εξυπηρετεί τις κοινωνικές διακρίσεις και αντιβαίνει προς το αίτημα για ισότητα εκπαιδευτικών ευκαιριών, η μονομερής κατανομή του μαθητικού δυναμικού ανάμεσα στους δύο αυτούς τύπους σχολείων, η συμφόρηση «προ των πυλών» της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, η συνεχής υποβάθμιση της Τεχνικής-Επαγγελματικής Εκπαίδευσης, η έλλειψη και της στοιχειώδους προεπαγγελματικής κατάρτισης από τους αποφοίτους του Γενικού Λυκείου και άλλα παρόμοια

προβλήματα είναι μερικοί μόνο από τους λόγους που επέβαλαν την καθιέρωση και στη χώρα μας του Ε.Π.Α.

Από τα παραπάνω προκύπτουν έμμεσα και οι επιδιώξεις του νέου Λυκείου που μπορούν να συνοψιστούν στα εξής:

- α. Εξάλειψη της αντίθεσης ανάμεσα στη Γενική και Τεχνική Επαγγελματική Εκπαίδευση με απώτερο στόχο την άμβλυνση της αντίθεσης ανάμεσα στην πνευματική και τη χειρωνακτική εργασία.
- β. Παροχή ίσων ευκαιριών σ' όλους τους μαθητές του Λυκείου να δοκιμάσουν σε πολλούς τομείς τις δυνατότητές τους, υποβοηθούμενοι παράλληλα ώστε να τις αναπτύξουν και να ανακαλύψουν τις πραγματικές κλίσεις και δεξιότητές τους.
- γ. Παροχή πολλαπλής μόρφωσης, γενικής και προεπαγγελματικής με κύριο χαρακτηριστικό της τη μετατρεψιμότητα και την πολυδυναμία της, πράγμα που αποτελεί αίτημα της τεχνολογικής κοινωνίας της εποχής μας και των συχνών κοινωνικο-οικονομικών εξελίξεων και μεταβολών.
- δ. Αύξηση των προϋποθέσεων για κοινωνική αλληλοκατανόηση και συνεργασία και διαμόρφωση πολιτών που να διαπνέονται από τα ιδεώδη της δημοκρατίας και του πραγματικού ανθρωπισμού.
- ε. Αρμονικότερη σύνδεση του σχολείου με την πραγματικότητα και κυρίως με την αγορά εργασίας και προσαρμογή του στις τοπικές συνθήκες και ανάγκες.

Η επέκταση του νέου σχολείου αναμένεται να αμβλύνει τελικά το πρόβλημα του υπέρμετρου ανταγωνισμού για κατάληψη κάποιας θέσης στα Α.Ε.Ι., χωρίς μάλιστα να θέσει φραγμούς στην πρόσβαση των νέων προς τα Α.Ε.Ι., όπως συνέβη παλιότερα με τα Τεχνικά Επαγγελματικά Λύκεια. Η άμβλυνση αυτή θα γίνει μέσα από ενεργητική διαδικασία σωστού επαγγελματικού προσανατολισμού που εισάγεται στο Λύκειο αυτό και η οποία δεν περιορίζεται μόνο στην επαγγελματική πληροφόρηση, αλλά επεκτείνεται και στην απόκτηση συγκεκριμένων εμπειριών μέσα από τις οποίες αναμένεται να γεννηθούν πραγματικά επαγγελματικά ενδιαφέροντα. Στον ίδιο στόχο αποβλέπουν και οι μεγάλες δυνατότητες αναπροσανατολισμού που έχουν οι μαθητές του Ε.Π.Α. στις αρχές κυρίως της φοίτησής τους σ' αυτό, η πολλαπλότητα επιλογών και κατευθύνσεων, η δυνατότητα επανόδου στο σχολείο και άλλα παρόμοια.

Σημαντικοί επίσης νεωτερισμοί γίνονται και στην εσωτερική λειτουργία του Ε.Π.Α. Ενδεικτικά σημειώνουμε τους εξής: α) Επιλεγόμενα μαθήματα, ανάλογα με τα ενδιαφέροντα και τις κλίσεις των παιδιών, β) Προαιρετικά μαθήματα κατά τις απογευματινές κυρίως ώρες, γ) Συστηματική οργάνωση σχολικής ζωής, δ) Εισαγωγή πολλών νέων μαθημάτων στο

πρόγραμμα όπως: ηλεκτρονικοί υπολογιστές, αισθητική αγωγή, ανθρώπινες σχέσεις, τεχνολογικά μαθήματα για όλους κ.λπ., ε) Νέα διδακτικά βιβλία με νέες αντιλήψεις και σε μερικές περιπτώσεις και με νέα μεθοδολογία προσέγγισης της γνώσης (πρβλ. Αρχαία Ελληνικά).

Ως προς τη δομή του το Ε.Π.Α. έχει κοινή την Α' τάξη, στην Β' υπάρχουν 5 ή 6 διαφορετικοί κύκλοι μαθημάτων και στην Γ' τάξη λειτουργούν οι δέσμες του Γενικού Λυκείου και παράλληλα μεγάλος αριθμός επαγγελματικών κλάδων. Το Ε.Π.Α. χορηγεί ενιαίο απολυτήριο σε όλους τους μαθητές. Παράλληλα προβλέπεται η δημιουργία σε κάθε Ε.Π.Α. Κέντρου Επαγγελματικής Εξειδίκευσης με εύκαμπτο πρόγραμμα ταχύρρυθμης κατάρτισης.

Ανάλογα σχολεία με διαφορετική μορφή, οργανωτικά σχήματα και ονόματα (comprehensive high school, integrate school, Gesamtschule, Λύκεια Επιλογής Μαθημάτων, κ.λπ.) λειτουργούν από αρκετές δεκαετίες (κι αλλού πιο πρόσφατα) σε πολλές χώρες του κόσμου. Οι γνώμες βέβαια για την επιτυχία, τη σκοπιμότητα και την ωφελιμότητα των σχολείων αυτών ποικίλλουν από χώρα σε χώρα, ακόμη και από κρατίδιο σε κρατίδιο μέσα στα ομοσπονδιακά κράτη. Κατά γενικό κανόνα πάντως το ενιαίο Λύκειο υποστηρίζεται από τα προοδευτικά κόμματα και τις ανάλογες οργανώσεις και σωματεία, ενώ βάλλεται από τα συντηρητικά κόμματα και τις αντίστοιχες οργανώσεις, ανάμεσα στις οποίες δεν απουσιάζουν και οργανώσεις των εκπαιδευτικών. Αν και σε πολλές χώρες το ενιαίο Λύκειο τείνει να γίνει ο επικρατέστερος τύπος Λυκείου (Αγγλία, Η.Π.Α., Σουηδία κ.λπ.), σε άλλες χώρες δεν έχει καταφέρει να επιβληθεί και να ανταγωνιστεί αποτελεσματικά το κλασικό λύκειο.

Στην Ελλάδα οι πρώτες ενδείξεις συγκλίνουν προς το συμπέρασμα ότι το Ε.Π.Α. έχει γίνει δεκτό από τις ευρύτερες μάζες μαθητών, καθηγητών και γονέων στις περιοχές τουλάχιστον όπου λειτουργεί και γενικά έχει ξεκινήσει με επιτυχία. Παρ' όλα αυτά πρέπει να καταβληθεί προσπάθεια, για να γίνει σωστά η οργάνωσή του. Πρέπει να ληφθεί υπόψη ιδιαίτερα η ελληνική πραγματικότητα και να αποφευχθεί η αντιγραφή ξένων σχημάτων και προτύπων, κάτι που μέχρι τώρα έχει, κατά τη γνώμη μας, προσεχτεί. Ιδιαίτερη προσοχή χρειάζεται η παρακολούθηση της δοκιμαστικής εφαρμογής, έτσι ώστε να εξαχθούν σωστά συμπεράσματα και να γίνουν οι αναγκαίες τροποποιήσεις στον όλο σχεδιασμό των Λυκείων αυτών, πριν αυξηθεί ο αριθμός τους και πολύ περισσότερο πριν γενικευτούν σ' όλη τη χώρα. Θα είναι κρίμα τώρα που γίνεται για πρώτη φορά σωστά, από πλευράς μεθοδολογίας τουλάχιστον, μια εκπαιδευτική μεταρρύθμιση να μην ικανοποιήσει τις προσδοκίες που έχουν από πολλές δεκαετίες τόσες γενιές Ελλήνων.

ΑΠΟ ΤΑ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΑ ΤΜΗΜΑΤΑ ΣΤΙΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΕΣ ΣΧΟΛΕΣ

Από το τρέχον ακαδημαϊκό έτος η πανεπιστημιακή εκπαίδευση των εκπαιδευτικών της στοιχειώδους βαθμίδας (δασκάλων και νηπιαγωγών) είναι πλέον πραγματικότητα. Οι πρώτοι φοιτητές των Παιδαγωγικών Τμημάτων έχουν εισαχθεί, έχουν εγγραφεί και παρακολουθούν μαθήματα στα Πανεπιστήμια. Ικανοποιήθηκε έτσι όχι απλώς ένα συνδικαλιστικό αίτημα των εκπαιδευτικών αλλά μια ευρύτερη κοινωνική ανάγκη για καλύτερη εκπαίδευση των εκπαιδευτικών, που θα έχει ασφαλώς αντίκτυπο στην ποιότητα της εκπαίδευσης που θα προσφέρεται στα πλατιά λαϊκά στρώματα κατά τα επόμενα χρόνια. Για το λόγο αυτό η ΠΕΕ χαιρετίζει το γεγονός, αφού η βελτίωση της εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών αποτελεί έναν από τους βασικούς της στόχους.

Μερικά πράγματα δεν έγιναν όπως προτεínαμε, ιδιαίτερα όσον αφορά το περιεχόμενο και τις ειδικότητες των πρώτων θέσεων ΔΕΠ και τη σύνθεση του εκλεκτορικού σώματος. Και το κυριότερο, επιμένουμε και επιμένουμε στην ένταξη των Παιδαγωγικών Τμημάτων σε Παιδαγωγικές Σχολές, αφού η ένταξη αυτή και την προαγωγή των παιδαγωγικών σπουδών εξασφαλίζει και την ορθολογικότερη οργάνωσή τους εξυπηρετεί. Εξάλλου ο ίδιος ο νόμος-πλαίσιο αναφέρει ρητά ότι «... οι Σχολές καλύπτουν ένα σύνολο συγγενών επιστημών, έτσι ώστε να εξασφαλίζεται η αναγκαία για την επιστημονική εξέλιξη αλληλεπίδρασή τους και ο αναγκαίος για την έρευνα και τη διδασκαλία τους συντονισμός» (Ν.Δ. 1268/82, άρθρο 6, § 1). Στον ίδιο εξάλλου νόμο αναφέρεται ότι η συγχώνευση Τμημάτων σε Σχολές επιβάλλεται «όταν η λειτουργία μεμονωμένων Τμημάτων δεν δικαιολογείται επιστημονικά και δυσχεραίνει την έρευνα και τη διδασκαλία στα αντίστοιχα γνωστικά πεδία» (άρθρο 6, § 6, εδάφιο 3).

Δεν ξέρουμε ποιον χαρακτήρα θα πάρουν τα Παιδαγωγικά Τμήματα στο εγγύς και στο απώτερο μέλλον. Ενταγμένα πάντως μέσα στις Παιδαγωγικές Σχολές εμείς τα φανταζόμασταν όχι μόνον ως κέντρα εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών αλλά και ως τόπους παραγωγής και μετάδοσης της ελληνικής παιδαγωγικής γνώσης. Τα θεωρούσαμε ως μια ευκαιρία γενικότερης αναμόρφωσης των παιδαγωγικών σπουδών στην πατρίδα μας, στα πλαίσια της οποίας θα δινόταν η δυνατότητα να λυθούν πολλά συναφή προβλήματα, όπως η εκπαίδευση των εκπαιδευτικών της ΜΕ (γενικής και επαγγελματικής), η επιμόρφωση και οι μεταπτυχιακές σπουδές, η ειδική αγωγή, ο σχολικός επαγγελματικός προσανατολισμός κλπ. Με την ανεξάρτητη λειτουργία των Παιδαγωγικών Τμημάτων ούτε η λύση των παραπάνω

προβλημάτων προωθείται, αλλά και ο ίδιος ο χαρακτήρα των Τμημάτων διακυβεύεται. Δεν θέλουμε βέβαια να είμαστε απαισιόδοξοι, όμως δεν είναι αστήριχτος ο φόβος που εκφράζεται από διάφορες πλευρές ότι τα Παιδαγωγικά Τμήματα ως αυτοτελή πανεπιστημιακά τμήματα δεν μπορούν να υπηρετήσουν τους σκοπούς που θέτει ο νόμος-πλαίσιο για την έρευνα και τη διδασκαλία και κινδυνεύουν έτσι να εκφυλιστούν σε Παιδαγωγικές Ακαδημίες τετράετους φοίτησης.

Είμαστε βέβαιοι πως αργά ή γρήγορα η Πολιτεία θα αναγκαστεί να ενεργήσει σύμφωνα με τη λογική του νόμου που η ίδια ψήφισε και να ιδρύσει Παιδαγωγικές Σχολές στις οποίες θα ενταχθούν τα Παιδαγωγικά Τμήματα. Και η πίεση της πραγματικότητας εξάλλου προς τα εκεί οδηγεί. Πριν αρχίσει καν η λειτουργία των Παιδαγωγικών Τμημάτων συζητιέται ήδη η ενοποίηση της εκπαίδευσης δασκάλων και νηπιαγωγών, πράγμα που ασφαλώς επικροτούμε. Το ίδιο το Υπουργείο από την άλλη ζήτησε από τα πανεπιστήμια να εκφέρουν γνώμη για την ίδρυση Παιδαγωγικών Τμημάτων Ειδικής Αγωγής.

Οι Παιδαγωγικές Σχολές λοιπόν είναι ανάγκη την οποία θα υποχρεωθεί να ικανοποιήσει η Πολιτεία αργά ή γρήγορα. Το χάσιμο χρόνου ενώ τίποτε δεν εξυπηρετεί, τελικά μόνο σε βάρος της ελληνικής εκπαίδευσης μπορεί να αποβεί.